

Maria Hongisto-Mäenpää

Naisia liikkeessä – Voimistelu, tanssi ja naisellisuus Pohjoismaissa

Matti Goksøyr, Lars Tire Ronglan, Kirsti Pedersen Gurholt & Leena Laine (toim.): Moving Bodies. Tema: Gymnastik, dans og kvinnelighet. Tidsskrift utgitt av Norges idrettshøgskole no 1 - 2006 - vol 4. Norges Idrettshøgskole 2006. 135 s.

Sata vuotta sitten Suomessa kansalaisyhteiskunta otti ensiaskeleensä. Aktiiviset kansalaiset vastustivat venäläistämispoliittikkaa, perustivat puolueita, ja rupesivat myös muodostamaan urheiluseuroja. Aluksi seurat olivat miesten kansoittamia, mutta myöhemmin erityisesti voimisteluseuroista tuli naisille paikkoja, joissa he saattoivat nousta itsenäisiksi toimijoiksi ohi miesten. Voimistelusta tuli naisille yksi keino taistella oman vapautensa ja itsemääräämisoikeutensa puolesta.

Elokuussa 2005 Turussa pidetty Nordiska kvinnohistorikermöte (<http://qhist2005.utu.fi/>) kokosi yhteen naishistorioitsijoita kaikista Pohjoismaista. Yhtenä konferenssin erityisalueena oli myös naiset liikkujina, erityisesti tanssijoina ja voimistelijoina, sekä niiden luoma naiskäsitys. Norges Idrettshøgskole julkaisut sarjassaan Moving Bodies (http://www.nih.no/templates/Page_522.aspx) teemanumeron aiheesta, jossa kirjoittajina toimivat Pohjoismaiset alan tutkijat.

Johdannossa suomalaista naisliikuntaa tutkinut Leena Laine ja Norges Idrettshøgskolen Kirsti Pedersen Gurholt painottavat, että monien pohjoismaisten naisten elämään keskeisesti kuuluva tanssi- ja liikuntakoulutus ja sen (negatiiviset) stereotyyppit ovat olleet pitkään lähes tutkimatonta aluetta. Kirjoittajien mielestä erityisesti kilpaurheilun suosiminen johti naisten ajamiseen liikunnan sivuraiteille. Kuitenkin voimisteleva

nainen oli 1900-luvun alussa aikansa radikaali; emansipoitunut, poliittisesti aktiivinen ja naimaton virkanainen. Voimisteluseurat tarjosivat naisille mahdollisuuden taistella nimenomaan naisille suunnatun liikunnan puolesta, ja naisille mahdollisuuden ansaita elantonsa itsenäisesti. Vain naispuolisen liikunnanopettajan katsottiin voivan ymmärtää tyttöjen/naisten tarpeita liikunnassa. Näistä naisopettajista sanotaankin kehittyneen eräänlaisia naisliikunnan ja naisruumiin auktoriteetteja. He määrittävän sen mitä pidettiin hyvänä ja tarpeellisena naisruumiin kehitykselle.

Tanssin ja voimistelun suhde aiheutti kuitenkin vielä ennen toista maailmansotaa päänvaivaa naisten liikuntakasvatuksen pioneerien parissa, sillä tanssin pelättiin sotkevan puhtaan voimistelun. Ongelma pyrittiin ratkaisemaan eri Pohjoismaissa eri tavoin.

Leena Laine tarkastelee artikkelissaan *Women's Gymnastics - Knowledge about body, Women and Power* voimistelun historiallista kehitystä niin Suomessa kuin muissakin Pohjoismaissa. Erityisesti hän kiinnittää huomiota naisliikunnanopettajien merkitykseen naisten liikuntakasvatuksen organisoinnissa ja opetuksessa.

Kööpenhaminan yliopiston professori Else Trangbæk kirjoittaa artikkelissaan *Det moderne gennembrud, køn og idræt* siitä miten uusi (luonnon)tieteellinen maailmankuva muokkasi myös käsitystä naisen sosiaalisesta asemasta ja liikunnasta. Naiset nähtiin luontaisesti heikompana kuin mies, koska heidän ruumiinsa oli heikompi. Tämä ajoi monet naisten johtamat liikuntakoulut sulkemaan ovensa. Naisten luonnolliseksi paikaksi nähtiin koti, jonka suojissa he saattoivat levittää uusia terveys- ja hygieniaideoita.

Lundin yliopiston dosentti Eva Helen Ulvros puolestaan tarkastelee artikkelissaan *Kvinnligt och manligt i danskulturen - en resa genom fyrahundra år* tanssin muutosta renessansista 1800-luvun puoliväliin. Aluksi tanssitaito nähtiin välttämättömänä

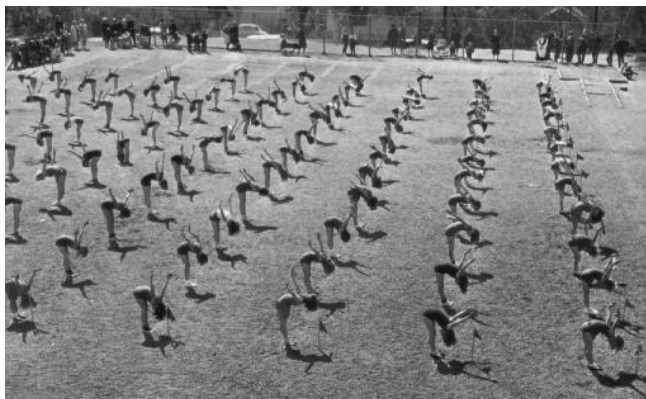
sivistyneille miehille ja naisille, ja useimmat tanssin opettajat olivat miehiä. Kuitenkin 1800-luvun puoliväliin tultaessa tanssi koki arvonalennuksen ja sitä ruvettiin pitämään lähinnä naisten alana. Ulvros arvelee tämän johtuneen ruotsalaisen Per Henrik Lingin (1776-1839) kehittämän voimistelujärjestelmän yleistymisestä, jonka tavoitteena oli vahvistaa miehiä niin henkisesti, fyysisesti kuin sosiaalisestikin. Tanssi sai väistyä marginaaliin.

"Voimistelun isä" Per Henrik Ling kuvattuna ruotsalaiseen postimerkkiin. Lähde: <http://www.postmuseum.posten.se/frimbas/bildbank/1939/UT1939-3/F1939003-s.jpg>

Gymnastik- och idrottshögskolanin (GIH) tutkija Pia Lundquist Wanneberg tutkii artikkelissaan *Den svenska skolgymnastiken som genuskonstruktör 1919-1962* ruotsalaiskoulujen liikunnanopetuksen kehittymistä lingiläisestä voimistelusta kohden kahdelle sukupuolelle eriyettyyn liikuntaan. Tämä kahtiajako, jossa poikia kehitettiin vahvistamaan voimiaan, päämäärätietoisuuttaan ja esiintymistaitojaan, ja tyttöjä puolestaan esteettisten harjoitusten avulla ketteryyttä, joustavuutta ja sulokkuutta, säilyi aina 1980-luvulle asti. Tutkija arvelee, että kahtiajako omaksuttiin kouluihin urheilusta, vaikka myöhemmin pystyttiin osoittamaan etteivät murrosikäiset tytöt olleet yhtään heikompia kuin pojat.

Tutkija Aino Sarje tarkastelee artikkelissaan *Mass Gymnastics Performances as Rituals of Modern Finnish Womanhood* suomalaisen naisvoimistelun erästä kulmakiveä - massavoimistelunäytöksiä, joita järjestivät sekä porvarilliset että työväenurheiluseurat voimistelujuhliillaan. Sarje lähestyy näytöksiä kolmesta näkökulmasta: kuvailevasta, määritelmällisestä ja toiminnallisesta.

Massavoimisteluesitys Lähde: <http://www.koulut.nokiaikaupunki.fi/kmaa/voimi/voimi1.gif>

Kirsti Pedersen Gruholt ja Ragnhild Jenssen kertovat artikkelissaan *Jentegymnastikkens forvirring* kuinka tyttöjen liikuntakasvatus alkoi Norjassa myöhemmin kuin muissa Pohjoismaissa. Se otti voimakkaasti vaikutteita suomalaisen Elli Björksténin kehittelemästä naisvoimistelusta, joka pohjautui Lingin järjestelmään. Maailmansotien välisenä aikana uusi saksalainen vapaatanssi (*Ausdruckstanz*) haastoi perinteisen liikuntakasvatuksen sisällön ja opetustavat. Tanssi pyrki vapauttamaan liikkujan niin seksuaalisesti, sosiaalisesti, ruumiillisesti, psykologisesti kuin kulttuurillisesti. Tanssin ja voimistelun kohtaaminen muuttivat radikaalisti liikuntakasvatuksen suuntaa Norjassa. Siellä tilanne ei kuitenkaan kärjistynyt yhtä suureksi ristiriidaksi tanssin ja voimistelun välillä kuin muissa Pohjoismaissa, joissa pyrittiin seuraamaan tiukemmin eri voimistelujärjestelmiä.

Ennen ja nyt 3-4/2006 > > > http://www.ennenjanyt.net/2006_3/hongisto.pdf

Weimarin tasavallan aikana Saksassa kehittynyt vapaa tanssi, Ausdruckstanz, vaikutti myös Pohjoismaiseen naisvoimisteluun. Kuvassa esitys Steigerungsprinzip vuodelta 1926. Lähde: http://www.dhm.de/ausstellungen/weimar/bilder/8_3k.jpg

Laineen, Sarjeen ja Gruholtin mukaan naisliikunnan, niin voimistelun kuin tanssinkin, tutkimusta voidaan siis lähestyä toisaalta makrotasolta käsin eli tanssin/voimistelun tutkimisena sosiaalisena ja kulttuurillisena ilmiönä, mutta myös toisaalta mikrotason analyysinä tanssista ja voimistelusta sinänsä ja niihin liittyvistä moninaisista sosiaalisista kytköksistä. Tutkijoiden mukaan niin erityinen naisnäkökulma tulisikin ottaa huomioon paitsi naistenhistoriaa tutkittaessa, mutta myös urheiluhistoriassa. Jälkimmäinen on leimallisesti näihin päiviin saakka keskittynyt pitkälti vain kilpaurheilun tutkimukseen. Naisvoimistelun keskeisenä ja kiistojakin aiheuttaneena piirteenä oli lähes koko 1900-luvun ajan puolestaan kielteinen suhtautuminen kilpailuihin, joiden ei katsottu sopivan naisille. Tutkijoiden mukaan koululiikunta on siten nähtävissä tavallaan sukupuolen kasvattamisena eli sellaisten mies- ja naiskuvien luomisena, joiden katsottiin sopivan yhteiskuntaan. Heidän mukaansa kyse ei niinkään jo valmiina olevien mielikuvien vahvistamisesta kuin uuden luomisesta. Huolimatta ristiriidoista niin tanssin ja voimistelun suhteen kuin sukupuolten välillä, kirjoittajat muistuttavat myös, että liikunta on tarjonnut naisille myös paljon positiivisia kokemuksia: visoiita, vapautta, itsenäisyyttä ja mahdollisuuden haastaa miesten näkemys naisten paikasta yhteiskunnassa.

Kirjoittaja on filosofian maisteri, joka työskentelee historian, yhteiskuntaopin ja elämäntutkimuksen lehtorina Helsingin yhteislyseossa.